

Azərbaycan xalqının musiqi mədəniyyəti çoxəsrlik zəngin tarixə malikdir. Bu xəzinənin qiymətli sərvətlərindən biri də müxtəlifliyi və rəngarəngliyi ilə seçilən, yaşı qədim zamanlara gedib çıxan milli musiqi alətləridir. Yaranışı eramızdan çox-çox əvvəllərə aid edilən zərb, nəfəs, simli alətlər əsrlər boyu musiqi sənətinin inkişafı ilə paralel olaraq böyük təkamül yolu keçmişdir. Musiqi alətləri xalqımızın tarixini yaşadır. Ulu babalarımıza döyüşlərdə ruh verən, meydanlarda nəre çəkən kərənay, davul, müqəddəs sanılan qopuz, saray məclislərinin bəzəyi olan rübab, çəng, bərbət, ud, el şənliklərinin, meydan tamaşalarının musiqi simasını yaradan saz, balaban, zurna, nağara, Qarabağ, Şamaxı, Bakı muğam məclislərinin baş qəhrəmanları kimi parlayan tar, kamança...

Əsrləri, nəsilləri qovuşduran yol boyunca neçə-neçə alətlər təkmilləşmiş, dövrün bədii-estetik tələbatını ödəyənlər mədəni epoxanın simvoluna çevrilmiş, bəziləri isə öz rolunu zamanında oynayaraq təcridən səhnədən getmişdir. Azərbaycanın musiqi mühitində vaxtilə mövcud olmuş bir çox musiqi alətləri indi keçmişimizin təcəssümüdür. Nizaminin «Xəmsə»sində orta əsrlərdə Azərbaycanda geniş istifadə olunan 40-dan artıq musiqi alətinin adı çəkilir. Klassik Şərq musiqi elminin dühaları, eyni zamanda zəmanəsinin parlaq ifaçıları olan Azərbaycanın böyük alimləri - Səfiəddin Urməvinin, Əbdülqadir Marağainin risalələrində neçə-neçə musiqi alətlərinin təsviri, ifaçılıq üsulları dəqiq elmi izahı ilə verilir. Müasir musiqi ənənələrində onların çoxunun yalnız adları qalsa da, dünyanın səslənən məkanında onların avazı da, sədası da genetik yaddaşın silinməyən qatlarında yaşayır.

Çağdaş musiqi ifaçılığımızın əvəzolunmaz iştirakçıları olan zurna, balaban, qaval, nağara, saz, tar, kamança yüzilliklərin ən ulu, əzəli ruhunu yaşadır. Bu ruh onlara minilliklərin səs ovsunlarını yaşadan Qobustandakı məşhur qaval daşdan, Mingəçevirdə, Ağstafada, Ucarda, Gədəbəyde aparılan arxeoloji qazıntılar zamanı tapılmış qədim nəfəs, zərb alətlərindən, «Dədə Qorqud» boylarından bizlərə salam söyləyən qopuzdan miras qalıb... Orta əsr miniatürələrinə, dekorativ-təsviri sənət nümunələrinə, qədim abidələrə, səyyahların xatirələrinə həkk olmuş musiqi alətləri haqda qiymətli məlumatlar bu gün neçə-neçə musiqi alətini yenidən müasir həyatımıza qaytarmağa imkan verir. Azərbaycan mədəniyyəti tarixində yeni səhifə açmış XX əsrin musiqi islahatları milli ifaçılıq sahəsində də köklü dəyişikliklər yaratdı: milli çalğı alətlərinin repertuarında ənənəvi musiqi ilə yanaşı müasir bəstəkar yaradıcılığı, dünya xalqlarının musiqisi təmsil olunmağa başlandı.

Milli musiqi alətlərimizin əsrarəngiz sədalarda, bənzərsiz tembr çalarlarında xalqımızın milli-mədəni musiqi tənəkkürü, bədii dünya duyumu yaşayır. Musiqi alətləri həm də gələcəklə ehtiva edən özündən ünsiyyət yaradan bir dünyanın elçiləridir. Səsləri ilə musiqini yaşadan, dilləndirən sirlə bir dünyanın...

FƏRƏH ƏLİYEVƏ,
musiqişünas

85, 315.3
M 62

Azerbaijan has a very ancient folk music culture. One of the valuable parts of this treasure is our national musical instruments having a long history and amazing by its diversity. Percussion, wind and string instruments went a thorny path throughout the history of musical art. The musical instruments are the elements of the national culture. Kerenay raising the martial spirit of our ancestors, giving music in the squares, davul, gopuz which is thought to be sacred, the dycor of the royal parties rubab, chanq, barbat, ud, saz, balaban, zurna, naghara creating the musical spirit of square plays, tar, kamancha shining as the main characters of Karabakh, Shemakhi, Baku mugam celebrations... In the road joining centuries and generations the number of instruments developed, those that meet artistic-esthetic requirements of the generation became the symbols of cultural era, and some of them playing their roles at the time have gone off the stage.

Some musical instruments that were used at the musical surroundings of Azerbaijan now are the embodiment of our past. More than 40 musical instruments widely used in mediaeval Azerbaijan were mentioned in Nizami's "Khamsa". The geniuses of the classical oriental musical science, at the same time bright performers of their time, great scientists of Azerbaijan namely Safiaddin Urmavi, Abdul Gadir Maraghali provided at their works the description and performing methods of many musical instruments with exact scientific explanation. Although only the names of most of them remained in the modern musical traditions, their voice and melody live inside the unforgettable slides of the memory in the world musical life.

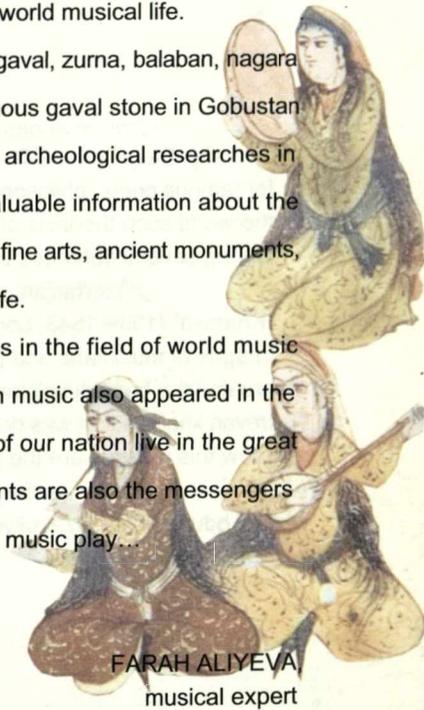

Such great elements of our modern musical performance as tar, saz, khamancha, gaval, zurna, balaban, nagara enliven the greatest and immortal spirit of the centuries. This spirit was inherited by them from famous gaval stone in Gobustan enlivening the secrets of decades, ancient wind and drum instruments that were found during the archeological researches in Mingachevir, Agstafa, Ujar and Gedebej, gopuz that gives us greetings from our ancestors... Valuable information about the musical instruments that were engraved to the mediaeval miniatures, examples of the decorative and fine arts, ancient monuments, memories of travelers give us the chance to bring many musical instruments back to our modern life.

XX century opened a new page of the history of Azerbaijan culture. Reforms in the field of world music resulted in fundamental changes of national performing arts. Besides the traditional music modern music also appeared in the repertoire of the national musicians. National and cultural musical mentality and artistic outlook of our nation live in the great melody and unlike timbres of our national musical instruments. At the same time musical instruments are also the messengers of the world that starting from today links the future. Of a secret world that enlivens and makes the music play...

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin
İşlər İdarəsi
PREZİDENT KİTABXANASI

FARAH ALIYEVA
musical expert

Azərbaycan musiqi mədəniyyəti hələ qədim dövrlərdən başlayaraq öz zənginliyi, yüksək professionallığı ilə seçilir. Siyasi həyatın gərginliyinə baxmayaraq orta əsrlərdə ölkə hökmdarları öz saraylarında parlaq zəkali şairlərin, filosofların, rəssamların və musiqiçilərin yaşayıb-yaratmasına şərait yaradırdılar. İfaçılıq sənətindən əlavə Azərbaycan dünya musiqi mədəniyyəti xəzinəsinə Səfiəddin Urməvi (XIII əsr), Əbdül Qadir Marağai (XIV əsr) kimi görkəmli musiqi nəzəriyyəçilərini bəxş etmişdir. Bir neçə əsr ərzində onların işləri bir çox elmi tədqiqatların fundamental əsasını təşkil etmişdir.

Azərbaycan miniatürələrinin şah əsərləri musiqi sənətinin çiçəklənməsi barədə məlumat verir. "Xəmsə", (1539-1543, London, Britaniya kitabxanası), "Şahnamə" (1520-1530, ABŞ, şəxsi kolleksiya) və s kimi əlyazmalarına çəkilmiş miniatürələrdə musiqiçilərin dolğun obrazları və gözəl musiqi alətləri təsvir olunur.

XIX əsrin ortalarına qədər Qacarlar dövründə Azərbaycan fırça ustaları musiqiçilərin və milli musiqi alətlərinin təsvirini verən rəngkarlıq əsərlərini yaratmışlar. Ermənilərin vəhşicəsinə məhv etdikləri İrəvan xanlığının Sərdarlar sarayından çıxarılan (indi Gürcüstan Dövlət İncəsənət muzeyində saxlanılır) əsərlərdə də Azərbaycanın qədim milli musiqi alətlərinin təsvirinə rast gəlirik.

XX əsrdə Azərbaycan təsviri incəsənətinin çiçəklənmə dövründə Ə. Əzimzadə, T. Nərimanbəyov, A. Cəfərov, M. Abdullayev, Ə. Rzaquliyev, A. Rüstəmov, A. Ələsgərov, F. Qəmbərov, E. Avalov, E. Qurbanov və başqaları milli musiqi mədəniyyəti mövzusunda həsr edilmiş dəyərli əsərlər yaratmışlar.

Cəmilə Həsənzadə,
sənətşünas

Since ancient times the musical culture of Azerbaijan is distinguished by its high professionalism and diversity. Despite the difficult political situation in Middle Ages the regents of the country provided conditions and facilities for famous poets, philosophers, artists and musicians. Besides the representatives of performing arts Azerbaijan gave to the world such theorists of musical culture as Safiaddin Urmavi (XIII century) and Abdul Qadir Maraghai (XIV century). During several centuries their works were used as a basis for many scientific researches.

Azerbaijani miniatures of this period give us the evidence of musical arts prosperity. Such manuscripts as "Khamsa" (1539-1543, London, British Library), "Shahname" (1520-1530, USA, personal collection) etc. provide us with images of musicians and their instruments. In the times of Qajar epoch till the middle of XIX century Azerbaijani artists created the beautiful pictures of musicians and national music instruments. The pictures taken from the Sardar Palace in Irevan khanate that was destroyed by Armenians also give us the images of ancient Azerbaijan national music instruments (now this pictures are the privacy of the Georgian State Art Museum).

In XX century during the period of prosperity of Azerbaijan fine arts A.Azimzade, T.Narimanbeyov, A.Jafarov, M.Abdullayev, A.Rzakuliyev, A.Rustamov, A.Alasgarov, F.Gambarov, E.Gurbanov etc. created a number of works on national music culture.

Jamila Hasanzadeh,
Fine Arts expert

QAVAL
Azərbaycan Musiqi Mədəniyyəti Dövlət Muzeyi

KAMANÇA. Usta İlham Ağayev
Azərbaycan Musiqi Mədəniyyəti Dövlət Muzeyi

ÇƏQANƏ
Azərbaycan Musiqi Mədəniyyəti Dövlət Muzeyi

QOPUZ. Usta Məcnun Kərimov
Azərbaycan Musiqi Mədəniyyəti Dövlət Muzeyi

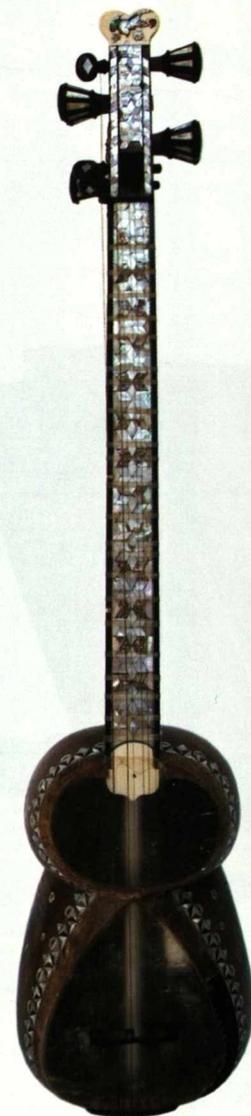
UD
Azərbaycan Musiqi Mədəniyyəti Dövlət Muzeyi

SAZ
Azərbaycan Musiqi Mədəniyyəti Dövlət Muzeyi

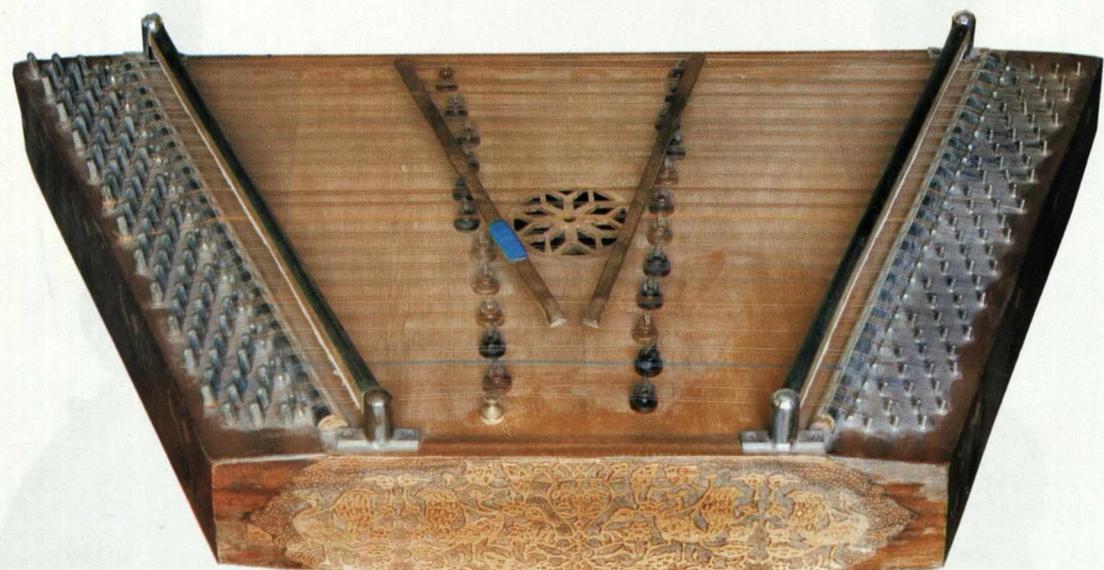
ZÜLFƏR. Usta Qasım Qasimov
Azərbaycan Musiqi Mədəniyyəti Dövlət Muzeyi

TAR
Azərbaycan Musiqi Mədəniyyəti Dövlət Muzeyi

BƏM TAR. Usta Varid Fərzəlibəyov
Azərbaycan Musiqi Mədəniyyəti Dövlət Muzeyi

SƏNTUR. Usta Məcnun Kərimov
Azərbaycan Musiqi Mədəniyyəti Dövlət Muzeyi

ƏSA TAR
Azərbaycan Musiqi Mədəniyyəti Dövlət Muzeyi

“BƏHRAM GUR VƏ FİTNƏ ŞİKARDA”. Ə. Nəvainin “DİVAN” əsərindən. 1527-ci il
Paris, milli kitabxana

“Barbedin musiqisi”. Nizaminin “Xəmsə” əsərindən, 1520-1530-cu illər
London, Britaniya kitabxanası

“SEVGİLİLƏR BAĞDA”. Sultan Məhəmməd. Hafizin Divan əsərindən, 1530-cu illər
Boston, Təsviri Sənət Muzeyi

“HARANIN BARMANI ÖLDÜRMƏSİ”. Mirzə Əli İ Təhmasibin “Şahnamə” əsərindən. 1520-1530-cu illər
ABŞ, şəxsi kolleksiya

“QAVAL İLƏ QIZ”. Qacar məktəbinin rəssamı. XIX əsrin əvvəlləri
Tehran, Qülistan Muzeyi

Orta əsrlər miniatürü
İstanbul, Topqapı Sarayı kitabxanası

XX əsr miniatürü, kağız, quaş
Azərbaycan Dövlət İncəsənət Muzeyi

4998

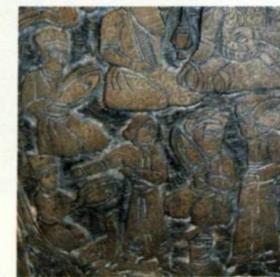
Azərbaycan Respublikası Prezidentinin
İşlər İdarəsi
PREZİDENT KİTABXANASI

XIX əsr miniatürü
Azərbaycan Dövlət İncəsənət Muzeyi

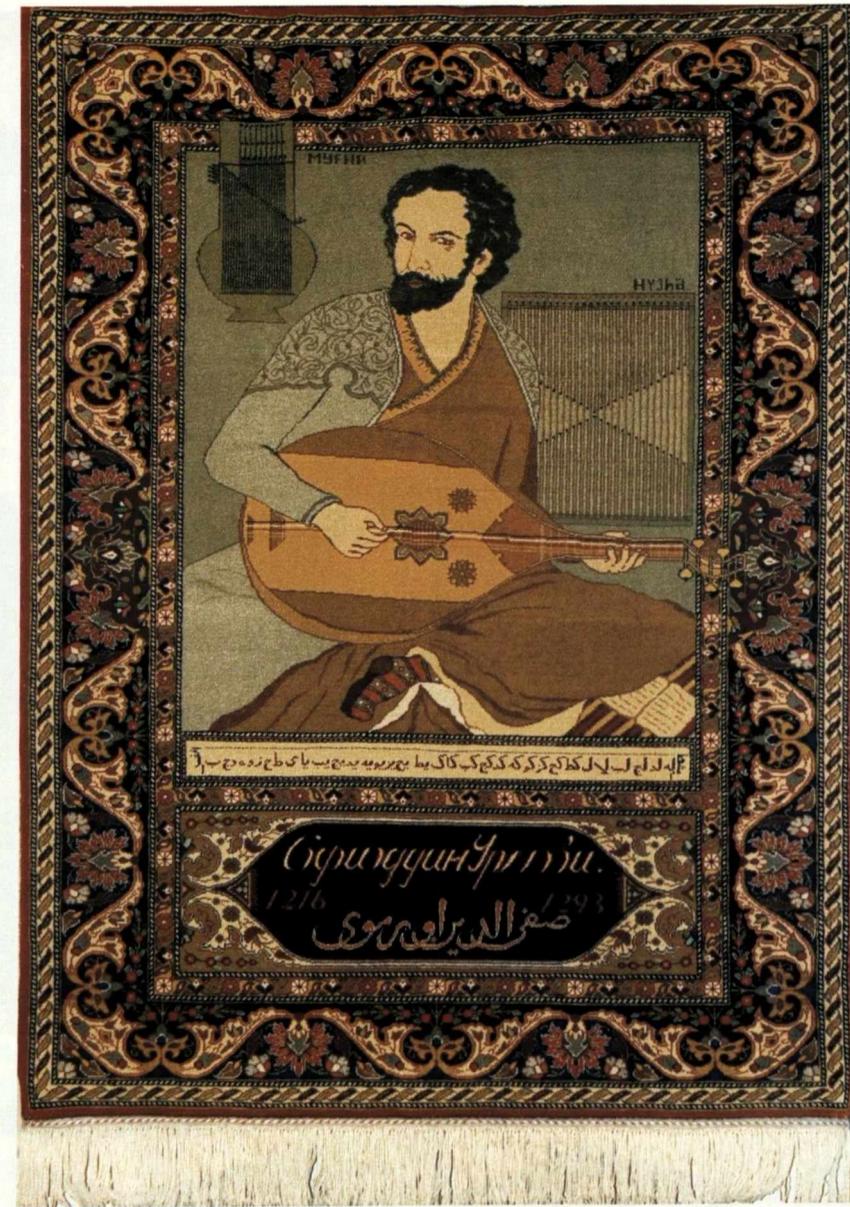
BULUD, orta əsrlər, ümumi görünüş, fragmentlər
Azərbaycan Dövlət İncəsənət Muzeyi

VAZ, orta əsrlər, ümumi görünüş, fragmentlər
Azərbaycan Dövlət İncəsənət Muzeyi

ŞƏKİ XAN SARAYI, XVIII əsr, divar rəsmlərindən fraqmentlər

"SƏFİƏDDİN URMƏVİ", 1975, Lətif Kərimov, xalça, 170x120 sm
L.Kərimov adına Azərbaycan Xalçası Xalq Tətbiqi Sənəti Dövlət Muzeyi

"ÜÇLÜK", 1970, Pavel Kuzmenko, qobelen, 172x160 sm
L.Kərimov adına Azərbaycan Xalçası Xalq Tətbiqi Sənəti Dövlət Muzeyi

"TRIO", 2005, Nurəli Şahbazov, bürünc, 20x15x10 sm

"ÜÇLÜK", 2005, Zakir Əhmədov, bürünc, 40x25x15 sm

"ZURNAÇALAN", 2005, İsa Məmmədخانov, bürünc, 25x20x11 sm
"Qız Qalası" Rəsm Qalereyası

"XANƏNDƏ", 2005, Sahib Quliyev, metal, mərmər, 35x10x10 sm

"MUSIQININ AHƏNGI", 2006, Teymur Qəribov, gil, 30x20x20 sm

"MUSIQI", 1989, Cəlil İbrahimov, vaz, keramika, 45x50x35 sm

"ABŞERON, MUSIQIÇİLƏR", 1970, Səmədağa Cəfərov, saxsı, şirəaltı rəsm, d-40 sm
L.Kərimov adına Azərbaycan Xalçası Xalq Tətbiqi Sənəti Dövlət Muzeyi

"MUĞAM AXŞAMI", 1999, Fəxriyyə Məmmədova, qarışıq texnika, 25x35x30 sm
Şəxsi kolleksiya

"DƏDƏ QORQUD", 2005, İrina Qundorina, qarışıq texnika, 30x25x30 sm

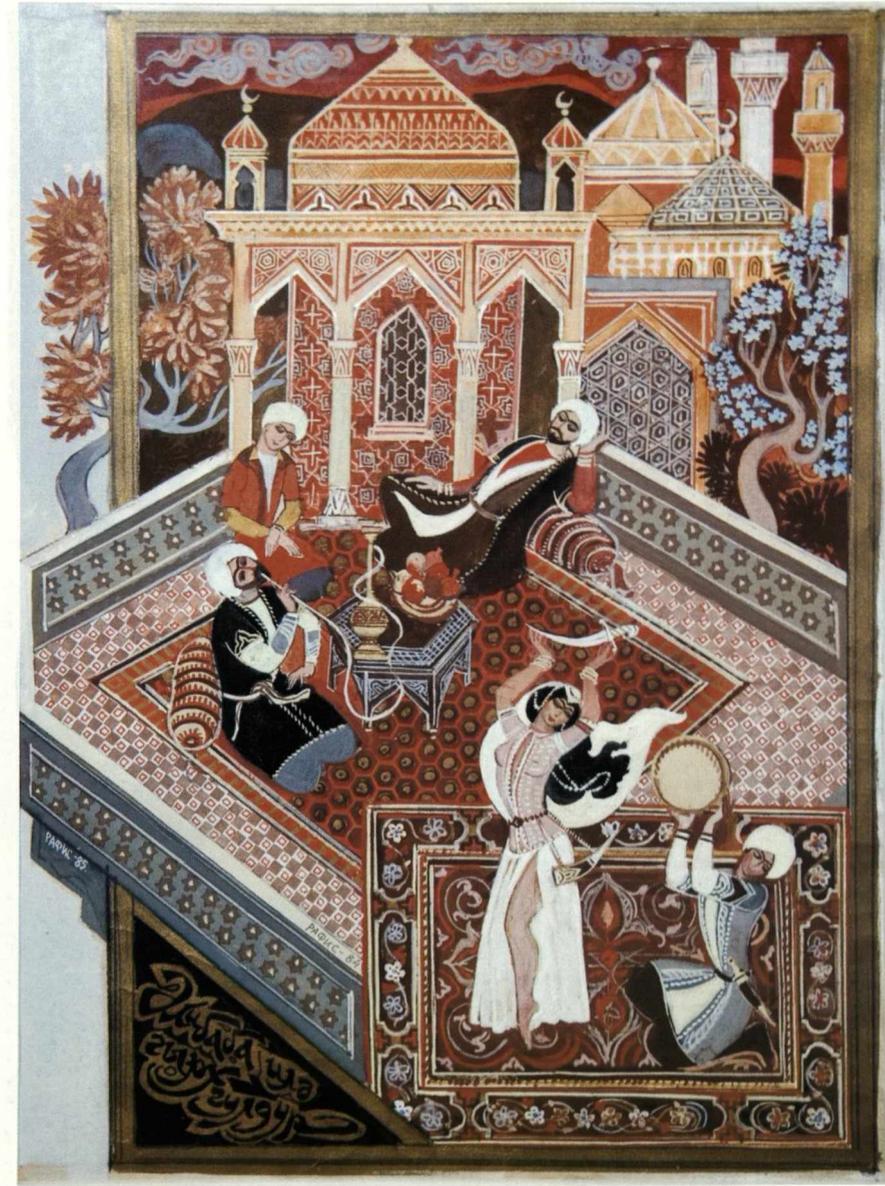
"TRIO", 2006, Pərviz Hüseynov, qarışıq texnika, 10x20x10 sm

"ZURNA ÇALAN", 1950-ci illər, Nadir Axundov, kağız, akvarel, 25x30 sm
"ART-Group" Rəsm Qalereyası

“KASIB EVİNDƏ TOY”, 1937, Əzim Əzimzadə, kağız akvarel

“MƏRCANIN RƏQSİ”, Rafiz İsmayılov, kağız, quaş
Azərbaycan Respublikası Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi

"MEYMUN OYNADAN", 1971, Ələkbər Rzaquliyev, linoqravür, 70x50 sm
"Qız Qalası" Rəsm Qalereyası

"AŞIQ PƏRİ", 1974, Maral Rəhmanzadə, kağız, tuş, 40x30 sm
Azərbaycan Dövlət İncəsənət Muzeyi

"ZURNAÇILAR", 2006, Elturan Avalov, kagiz, akvarel, 30x20 sm

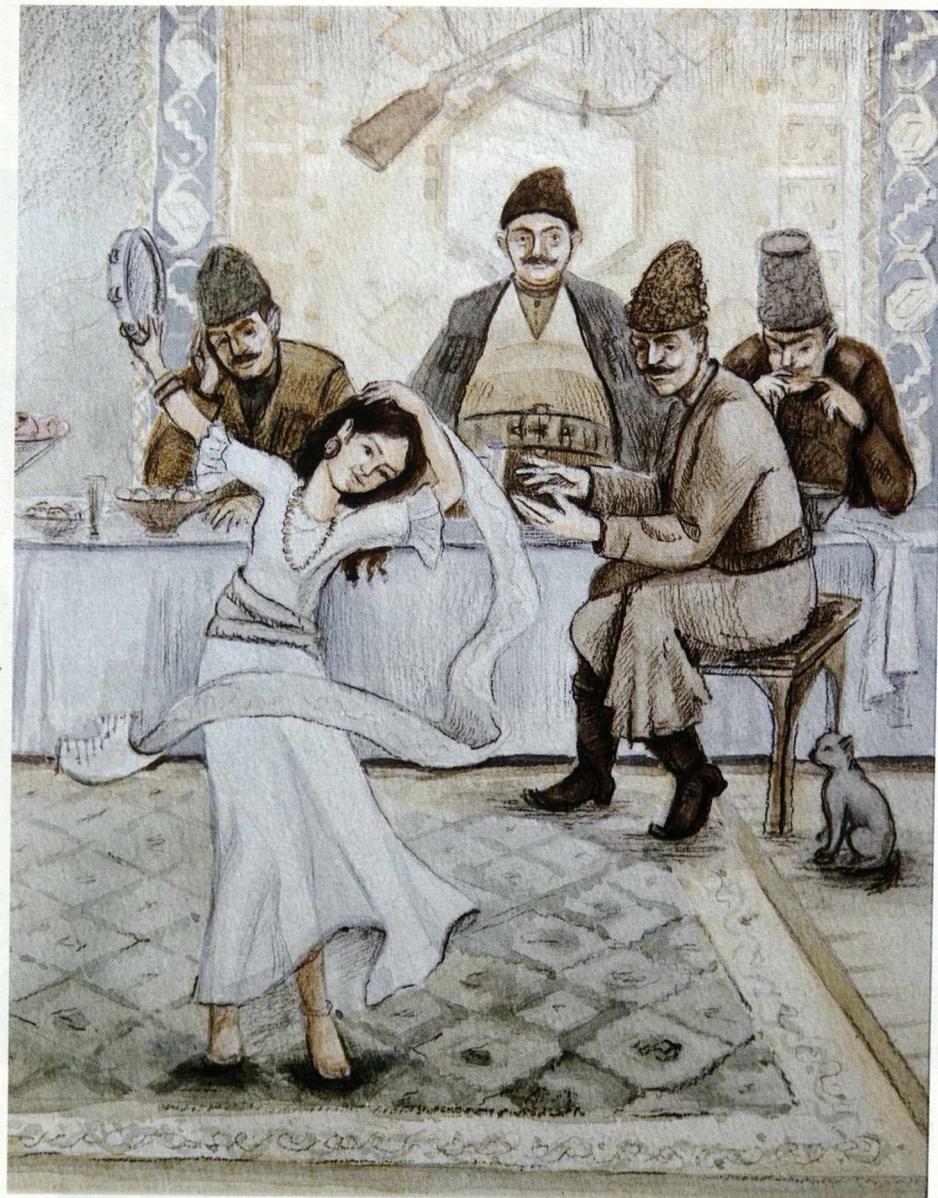
"MİNGƏÇEVİR", Arif Ələsgərov, avto-litografiya, 60x50 sm
Azərbaycan Respublikası Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi

"MUĞAM", 2006, MirTeymur Məmmədov, kağız, qarışıq texnika, 20x30 sm

"HABİL", 2004, Adil Rüstəmov, kağız, tuş, 30x20 sm

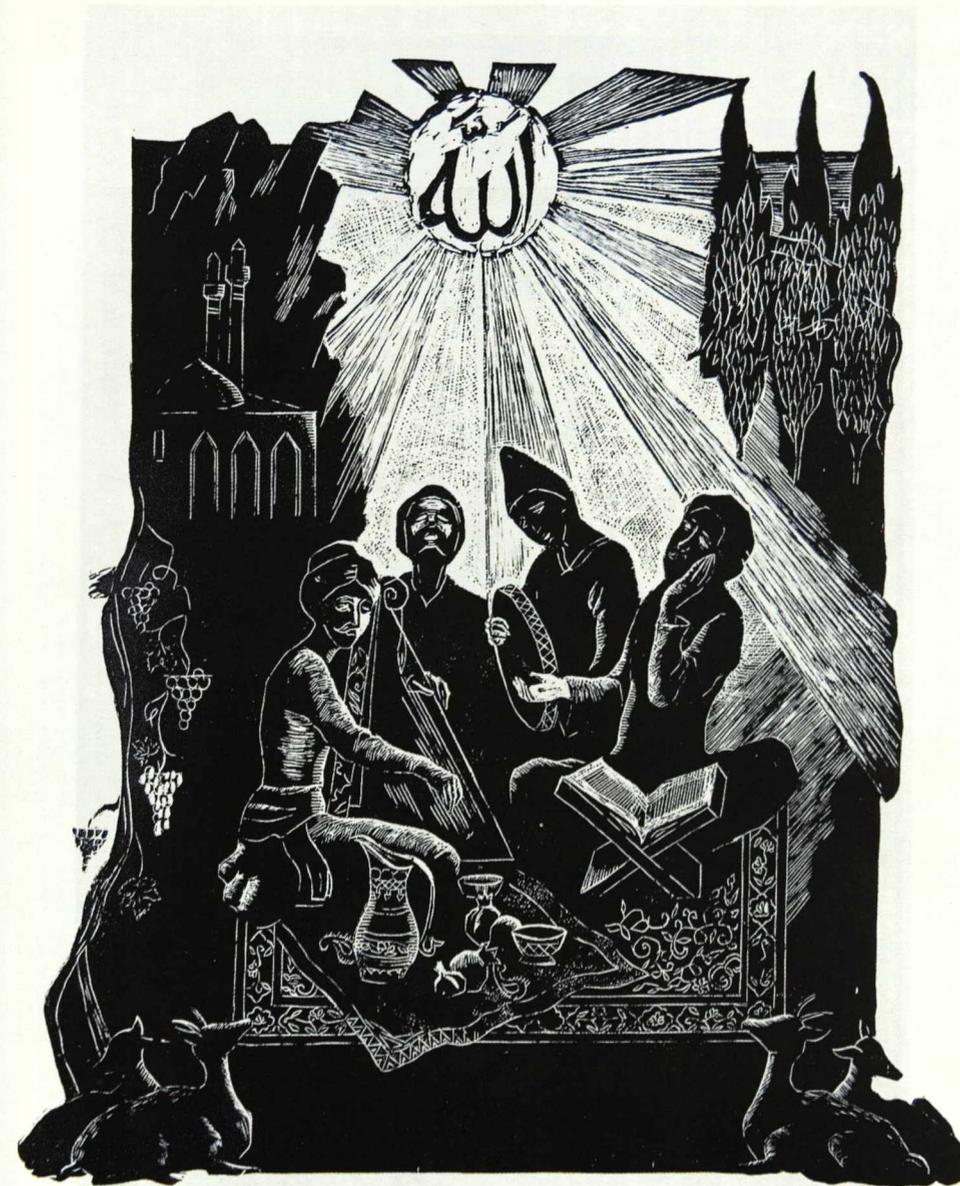
“QARACA QIZ”, 2005, Əsmər Əliyeva, kağız, qarışıq texnika, 40x30 sm
Azərbaycan Dövlət Rəssamlıq Akademiyası

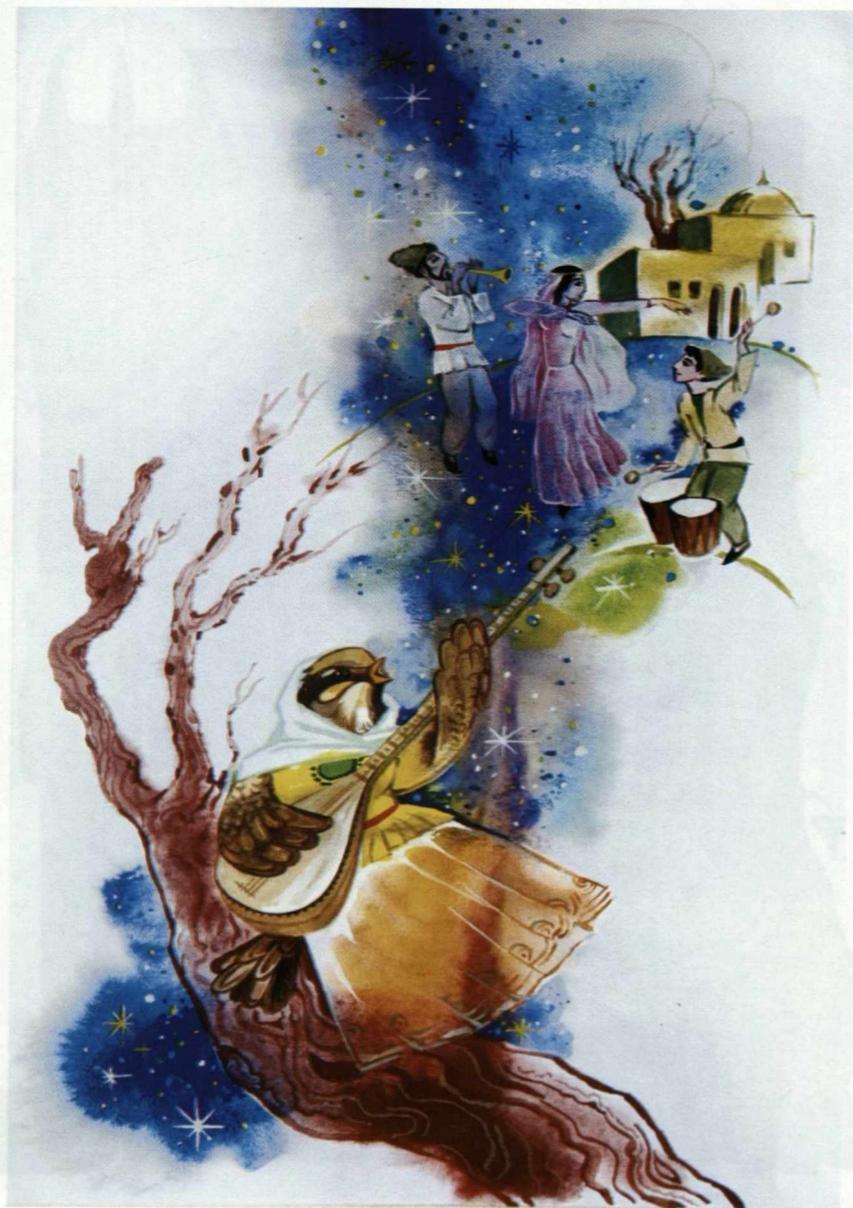
“LEYLİ VƏ MƏCNUN”, 2006, Rəmil Əliyev, kağız, akvarel, 28x40 sm
Azərbaycan Dövlət Rəssamlıq Akademiyası

“MUSİQİ ÇƏLƏNGİ” silsiləsindən, 2006, Nazim Yunusov, kağız, tuş, 30x20 sm

“MUSİQİ VƏ DİNİN VƏHDƏTİ”, 2006, Zərinə Abdullayeva, linoqravür, 40x30 sm
Azərbaycan Dövlət Rəssamlıq Akademiyası

"AZƏRBAYCAN NAĞILLARI", 2006, Zümrüd Məmmədova, kağız, qarışıq texnika, 40x30 sm
Azərbaycan Dövlət Rəssamlıq Akademiyası

"NATÜRMORT", 2002, Şəhla Qəhrəmanlı, kağız, tuş, qələm, 67x58 sm

"MUĞAMIN FƏLSƏFƏSİ", 2005, Mətanət Aslanova, kağız, qarışıq texnika, 34x37 sm

"GÜLLƏR İÇİNDƏ", 2005, Şöhrət Ələkbərov, kətan, yağlı boya, 45x60 sm

"MUĞAM", 1965, Toğrul Nərimanbəyov, kətan, yağlı boya, 187x125 sm
Azərbaycan Dövlət İncəsənət Muzeyi

"NATÜRMORT", 1958, Heydər Cabbarlı, kətan, yağlı boya, 70x100 sm
Azərbaycan Dövlət İncəsənət Muzeyi

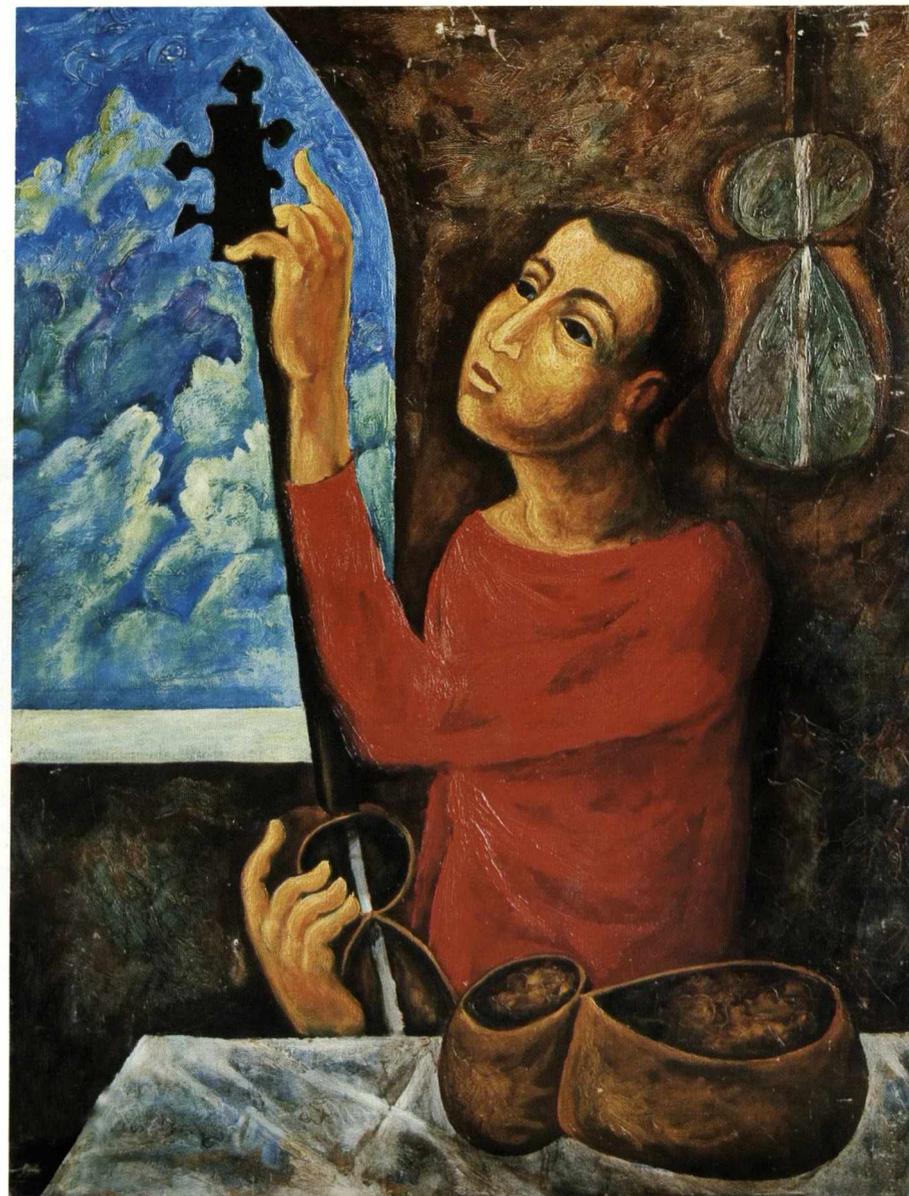
“QURBAN PİRİMOVUN PORTRETİ”, 1950, Salam Salamzadə, kətan, yağlı boya, 122x92 sm
Azərbaycan Dövlət İncəsənət Muzeyi

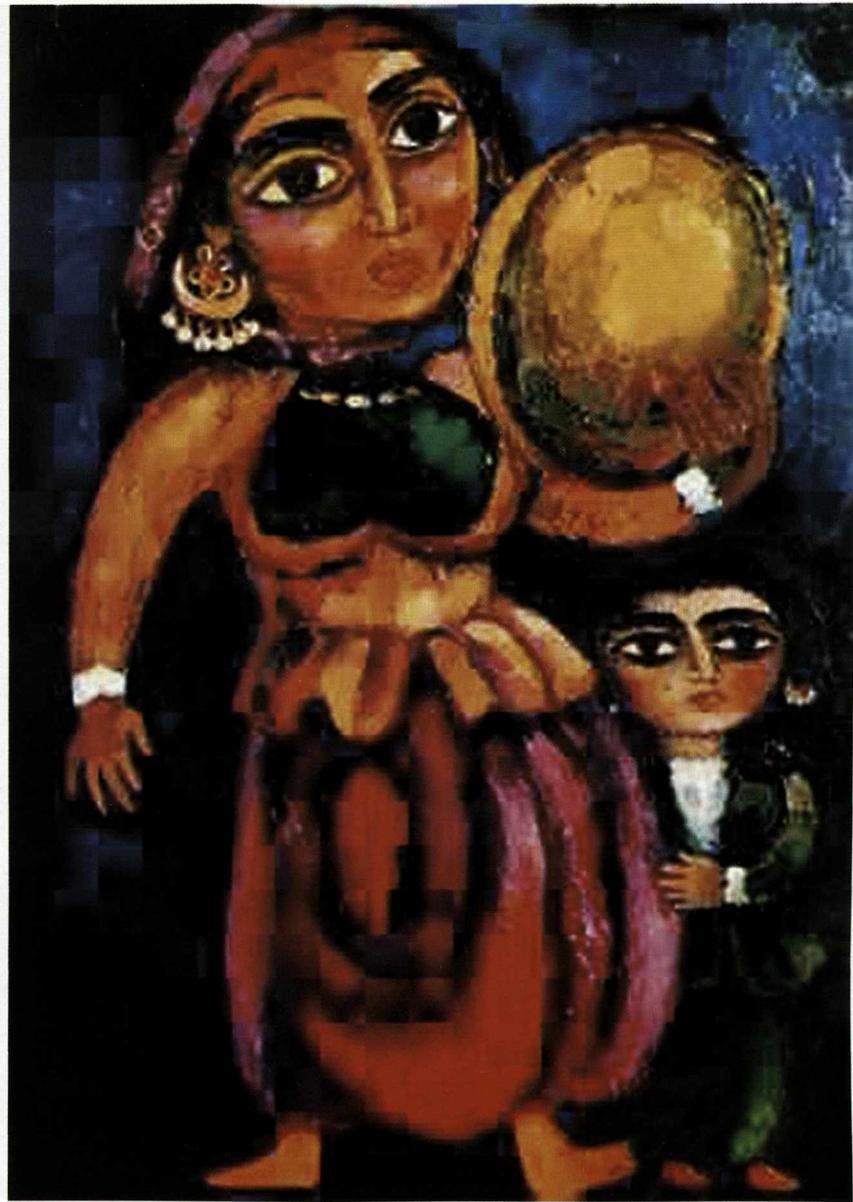
“CAVAN AŞIQLAR”, 1939, Həsən Məmmədov, kətan, yağlı boya, 79x102 sm
Azərbaycan Dövlət İncəsənət Muzeyi

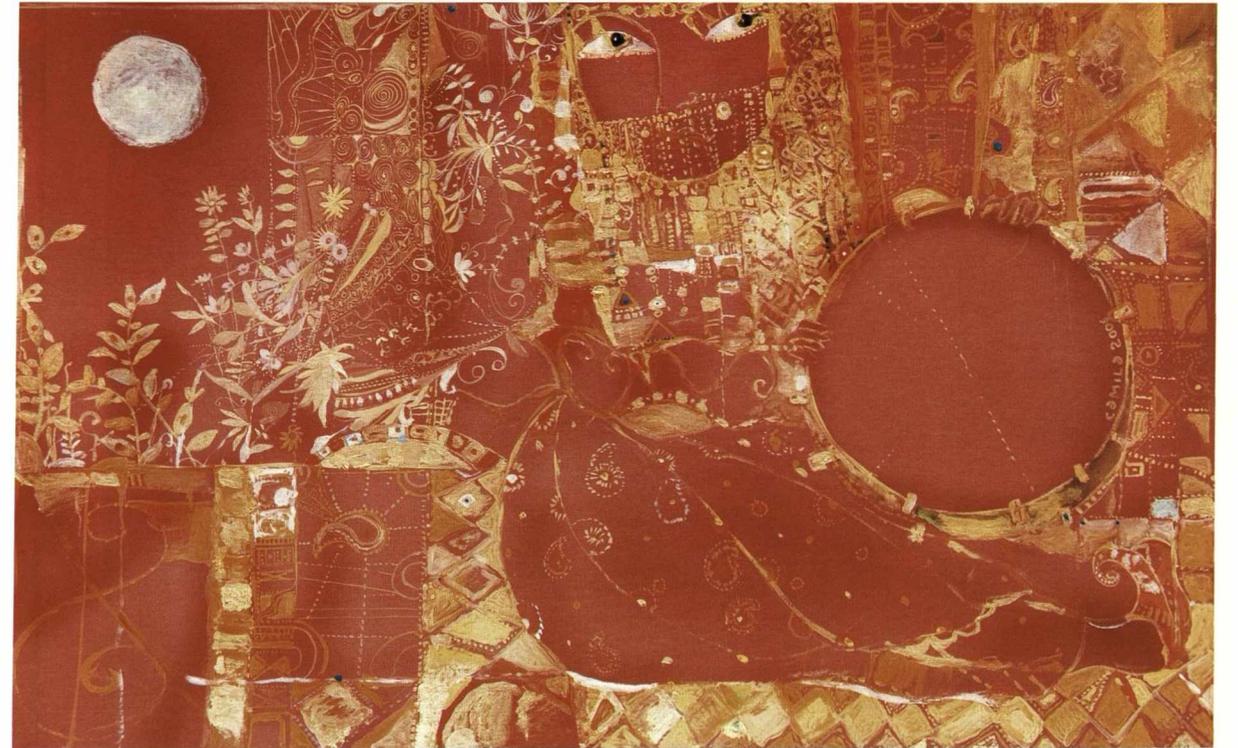
“TARZƏN HACI MƏMMƏDOVUN PORTRETI”, 1959, Hafiz Məmmədov, kətan, yağlı boya, 75x140 sm
Azərbaycan Dövlət İncəsənət Muzeyi

“USTA”, 1989, Elçin Məmmədov, kətan, yağlı boya, 100x85 sm
Azərbaycan Dövlət Rəsm Qalereyası

“BAYRAM”, 2003, Həmzə Abdullayev, kətan, yağlı boya

“ŞƏRQ MOTİVLƏRİ”, 2006, Cəmilə Həşimova, karton, qarışıq texnika, 50x70 sm

“ŞƏRQ MUSİQİÇİLƏRİ”, Ağasəf Cəfərov, kətan, yağlı boya, 150x128 sm
Azərbaycan Respublikası Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi

“ÜÇLÜK”, 1999, Asim Məmmədov, kətan, yağlı boya, 50x52 sm

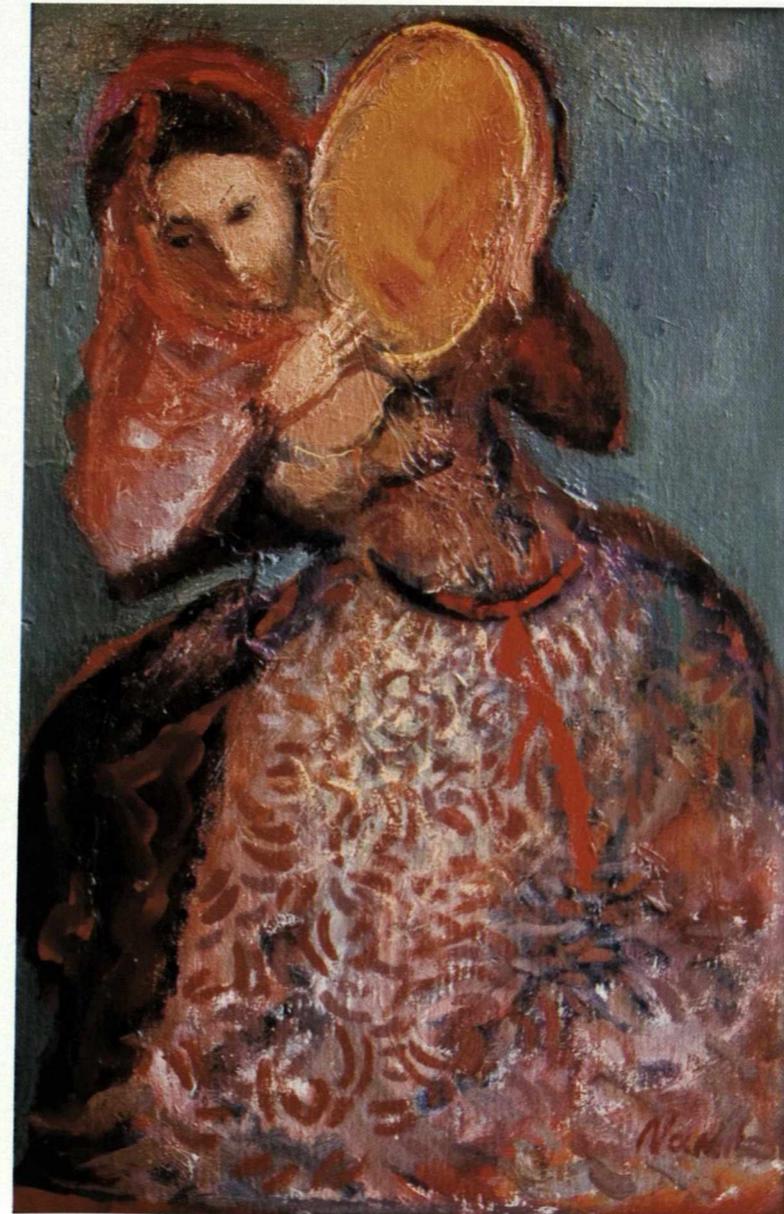
“BAHAR NƏĞMƏSİ”, 1967, Bağır Maratlı, kətan, yağlı boya, 160x68 cm
Azərbaycan Dövlət İncəsənət Muzeyi

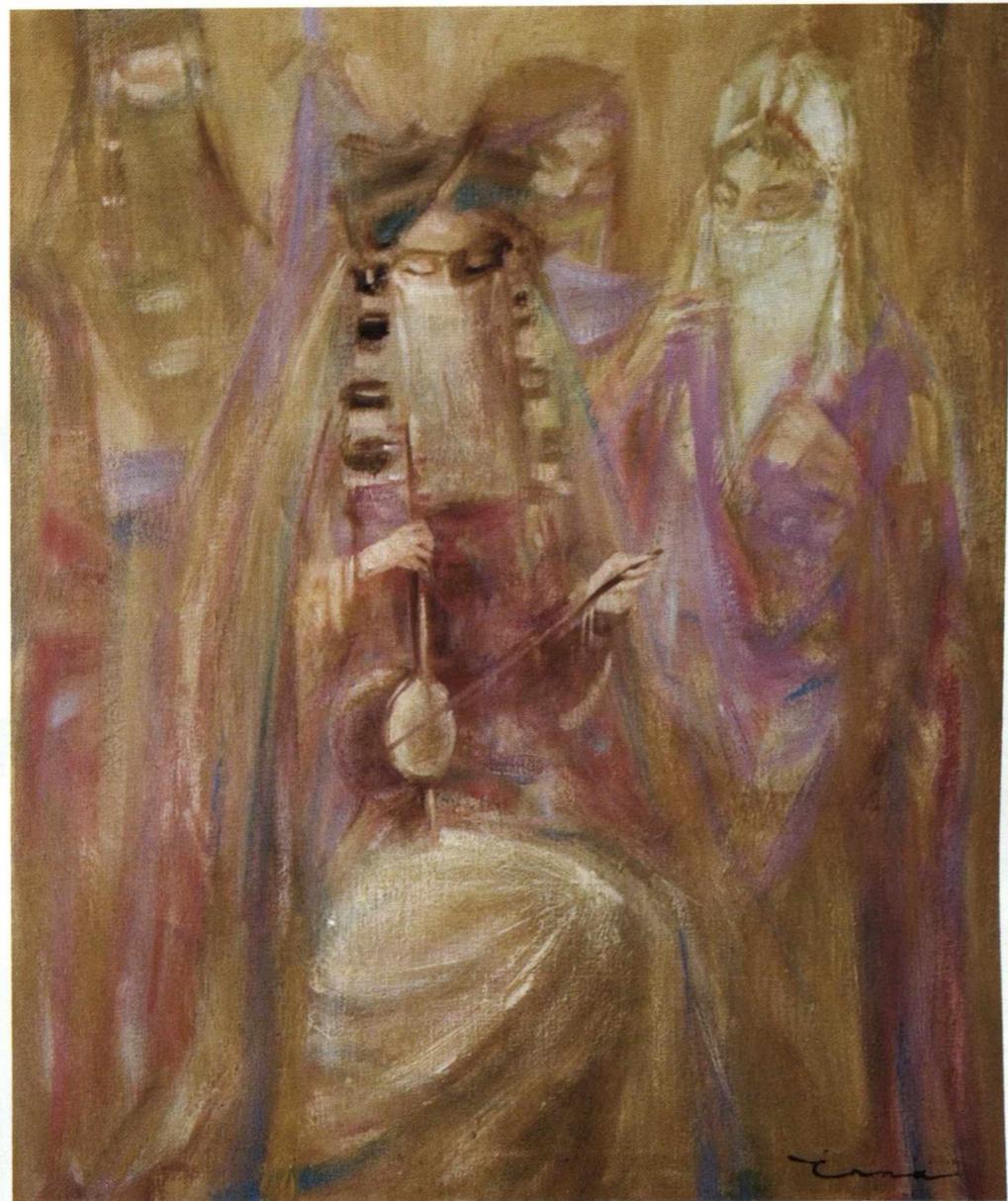
“QARABAĞ BÜLBÜLLƏRİ”, 1999, Qüdrət Məmmədov, kətan, yağlı boya, 64x80 sm

“MUSİQİ”, 2000, Tofiq Qəzənfər, kətan, yağlı boya, 100x120 sm
Müasir İncəsənət Mərkəzi, Rəsm qalereyası

“XANƏNDƏ”, 1995, Namiq Məmmədov, kətan, yağlı boya, 50x32 sm
Müasir İncəsənət Mərkəzi, Rəsm Qalereyası

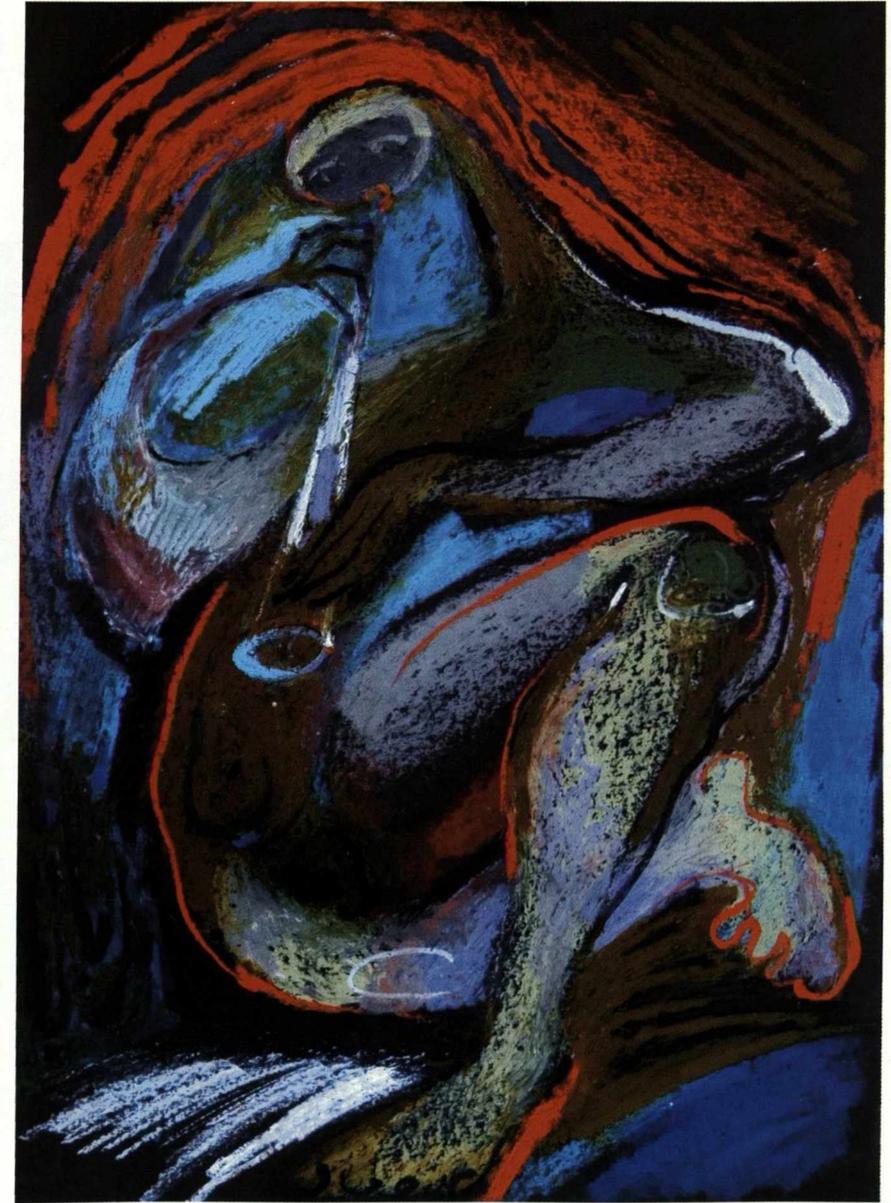
İnnə ADSİZ, 2001, İnnə Kostina, kətan, yağlı boya, 60x50 sm

"RƏQS", 2005, Əfəndiyeva Aidə, kətan, yağlı boya, 45x35 sm
"Qız Qalası" Rəsm Qalereyası

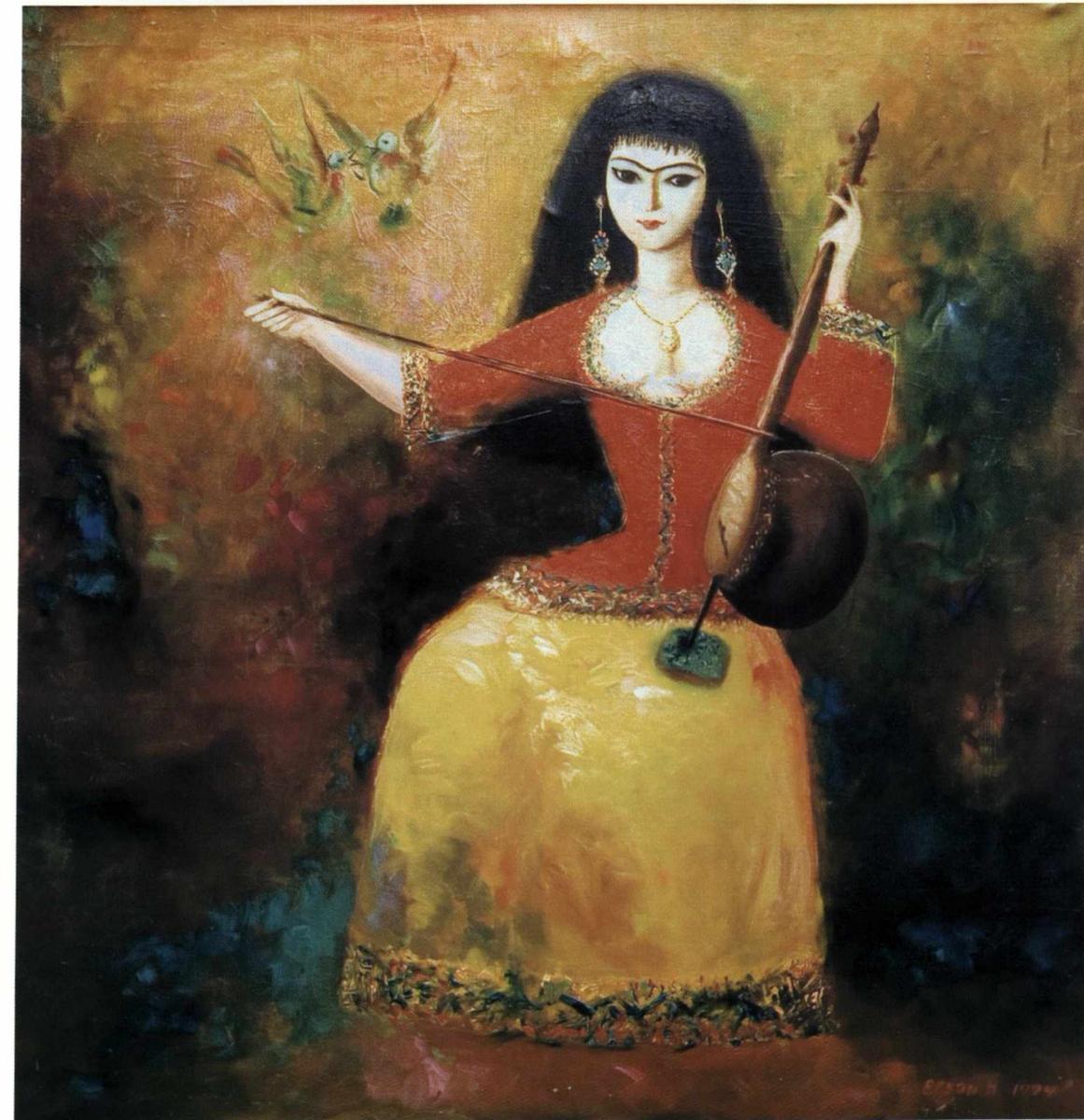
“OD GƏLİNİ”, 1973, MirCavad Cavadov, kətan, yağlı boya, 260x290 sm
Şəxsi kolleksiya

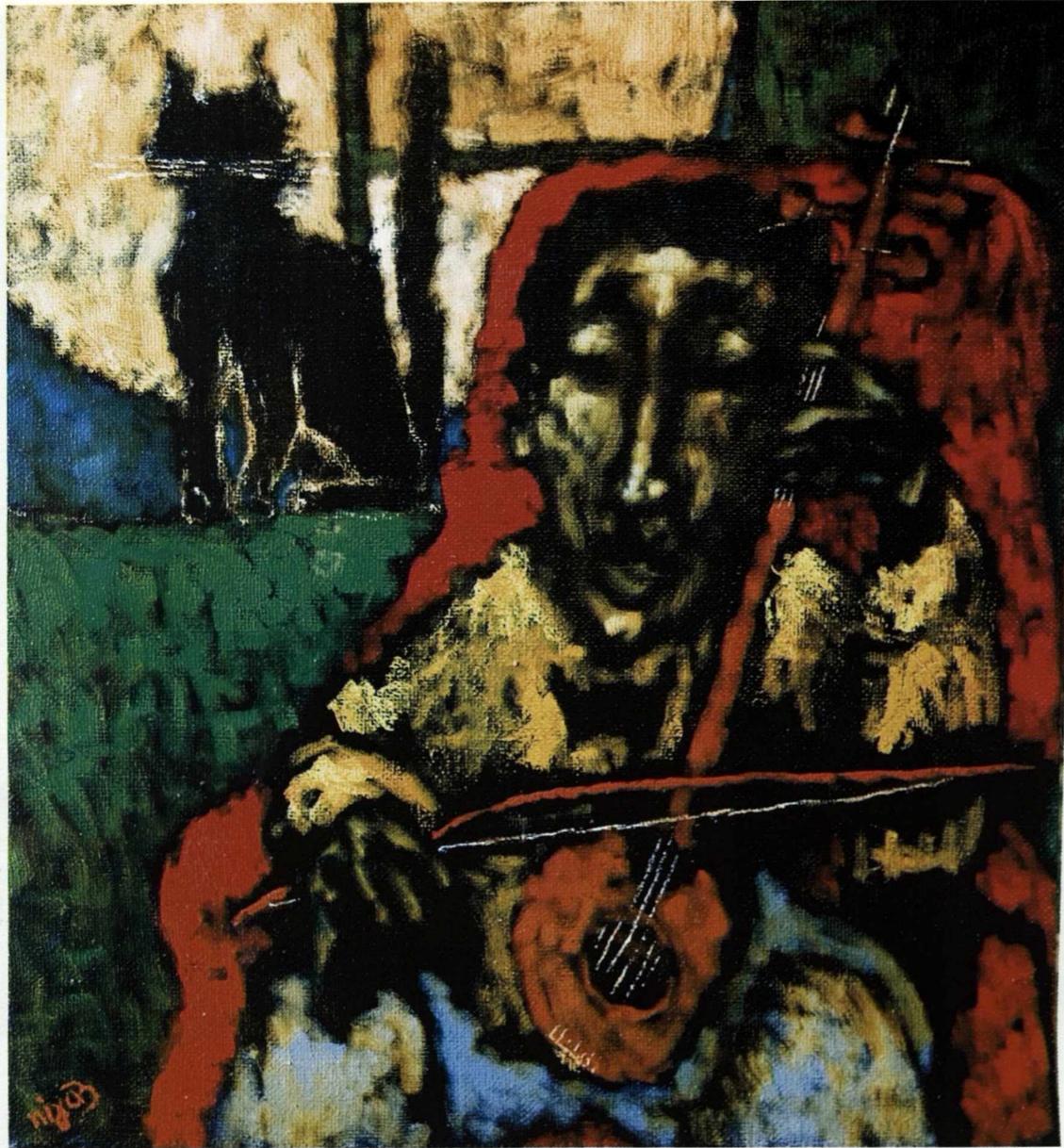
“MUSİQİ”, 2005, Lyubov Mircavadova, kağız, pastel, 70x50 sm

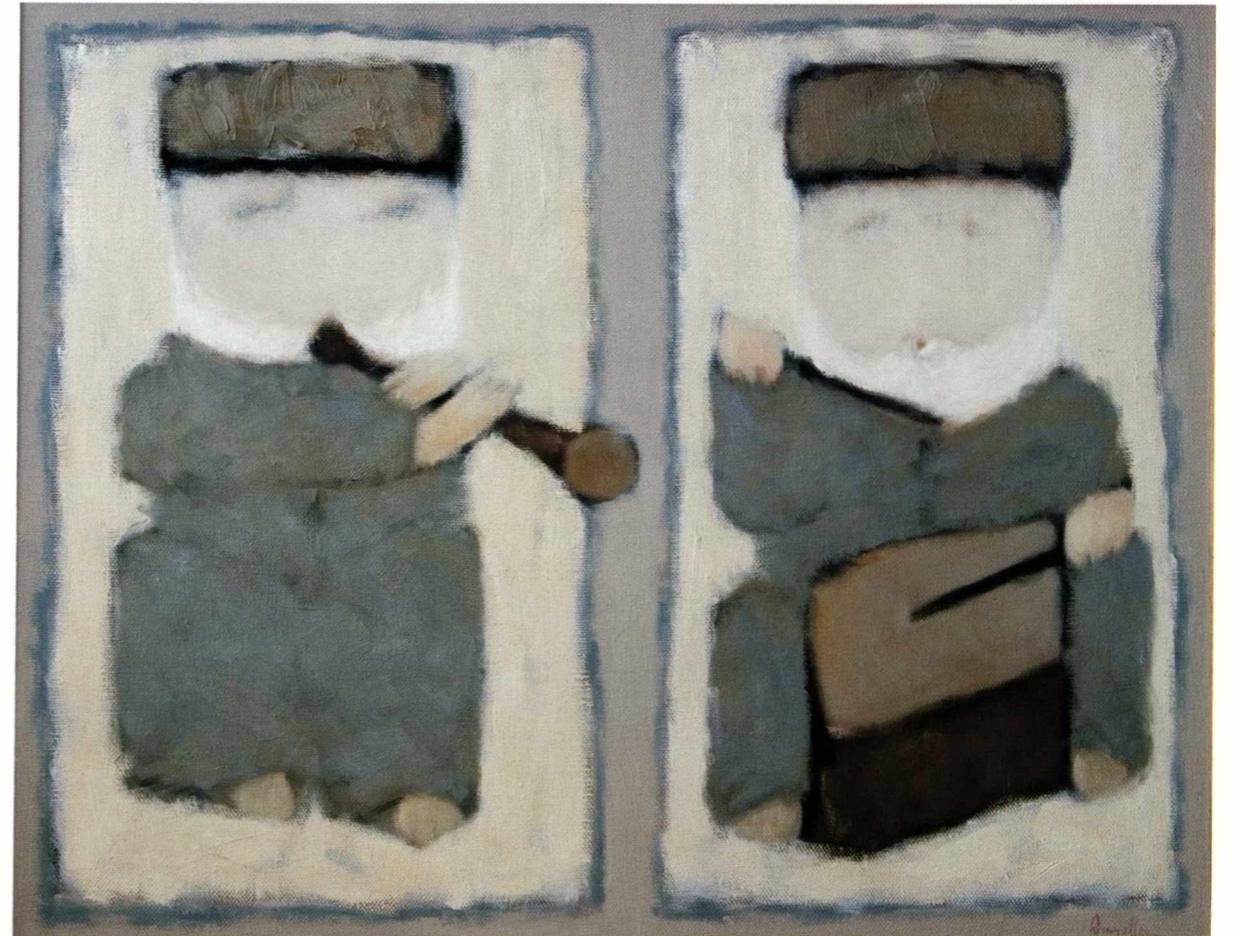
"XAN ŞUŞINSKI", 1996, Odtəkin Ağababayev, kətan, yağlı boya, 75x125 sm

"KAMANÇAÇI QIZ", 1994, Elşən Hacizadə, kətan, yağlı boya, 100x100 sm
Azərbaycan Dövlət İncəsənət Muzeyi

"AY, KAMANÇA VƏ PİŞİK", 2006, Niyaz Nəcəfov, kətan, yağlı boya, 85x90 sm

"DUET", 2006, Əmrulla, kətan, yağlı boya, 70x90 sm

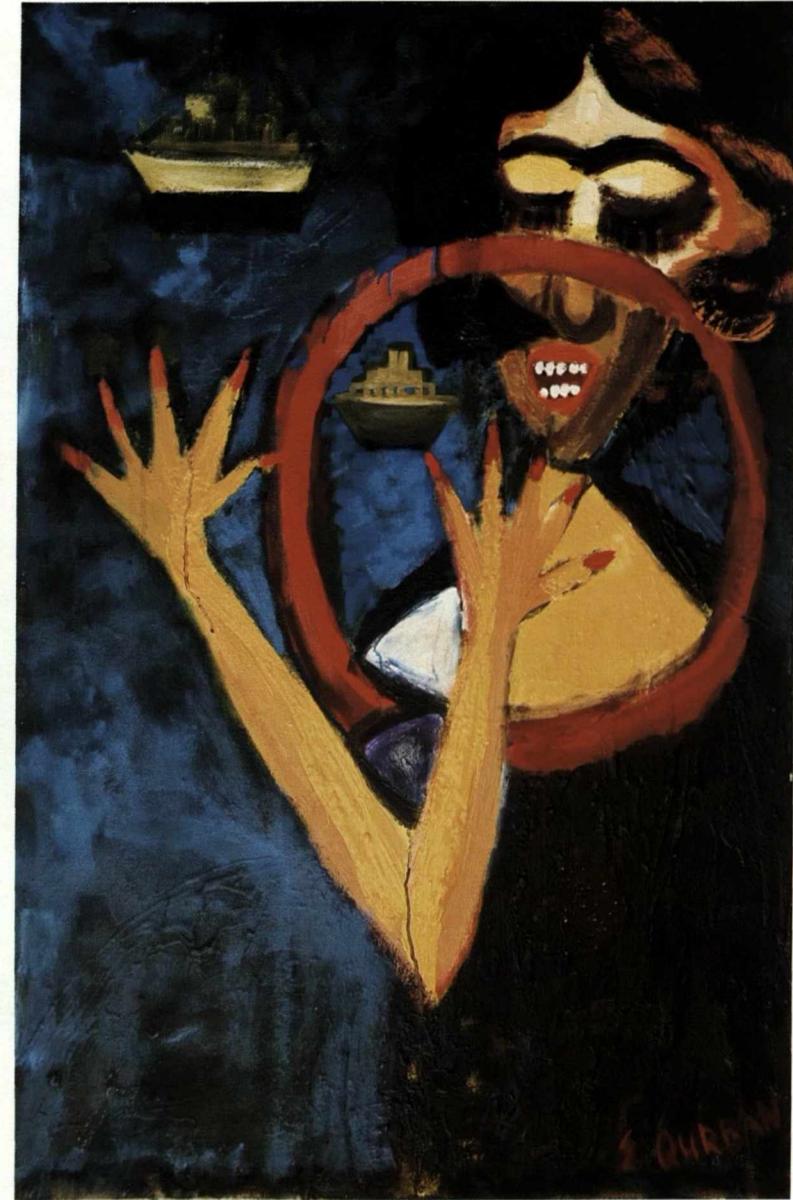
"MUSİQİÇİ XANIMLAR", 1997, Afaq Hüseynova, kətan, yağlı boya, 90x90 sm

"DƏRVIŞ", 2005, Zakir Hüseynov, kətan, yağlı boya, 100x90 sm

"AXŞAMÇAĞI", 2006, Eldar Babazadə, kətan, yağlı boya, 110x50 sm

"MUĞAMAT OXUYAN XANIM", 2005, Eldar Qurban, kətan, yağlı boya, 80x120 sm

“MİLLİ MUSİQİ ALƏTLƏRİ”, 2006, Nazim Şamxorov, kətan, yağlı boya, 80x70 sm

“MUĞAM”, 2006, Faiq Qəmbərov, karton, yağlı boya, 73x102 sm

"DƏDƏ QORQUD", 2001, İsmail Məmmədov, kətan, yağlı boya, 80x67 sm

"UD ÇALAN", 2006, Nazim Rəhmanov, kətan, yağlı boya, 80x100 sm
"Abşeron" Rəsm Qalereyası

“MUĞAM CÜTLÜYÜ”, 2005, Arif İsmayilov, kətan, yağlı boya, 68x80 sm

“MUĞAM”, 2000, Emin Ələkbərov, kətan, yağlı boya, 80x100 sm

"SADIQCANIN PORTRETI", 2005, Bayram Qasımخانlı, kətan, yağlı boya, 53x70 sm

"QARABAĞ ŞİKƏSTƏSİ", 2005, Arif Qəndi, kətan, yağlı boya, 69x80 sm

Sərginin təşkilatçıları aşağıdakı
muzey və qalereyalara öz təşəkkürlərini bildirirlər:

Azərbaycan Dövlət İncəsənət Muzeyi
Lətif Kərimov adına Azərbaycan Xalçası və Xalq Tətbiqi Sənəti Dövlət Muzeyi
Azərbaycan Musiqi Mədəniyyəti Dövlət Muzeyi
Azərbaycan Dövlət Rəsm Qalereyası
Azərbaycan Dövlət Rəssamlıq Akademiyası
"Qız Qalası" Rəsm Qalereyası
Müasir İncəsənət Mərkəzi
"ART-Group" Rəsm Qalereyası
"Abşeron" Rəsm Qalereyası
"Muzey Mərkəzi" Sərgi Qalereyası

4998

Bakı, 2006